

ЗАТВЕРДЖУЮ
Віцепрезидент з наукової роботи
Київського національного
університету культури і мистецтв

Юлія ТРАЧ

2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Зарічної Яни Ігорівни
«Кінофестивалі в Україні як інститути культурної легітимізації: динаміка
форматів, кураторські стратегії та адаптивність в умовах кризи»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 034 – Культурологія

Актуальність теми дослідження. Кінофестивалі є одним із найдинамічніших сегментів сучасного культурного простору України. За понад три десятиліття незалежності від поодиноких подій вони перетворилися на розгалужену мережу, що охоплює різні регіони, формати, тематичні напрями та професійні спільноти. Водночас, попри кількісне зростання та значну присутність фестивалів у культурному житті, їхня роль як культурних інституцій залишається недостатньо осмисленою у вітчизняному науковому дискурсі.

Традиційно кінофестивалі розглядаються передусім як події для демонстрації фільмів. Однак у сучасному суспільному контексті вони виконують значно ширший діапазон функцій: формують залучену аудиторію, здатну до критичного осмислення та активної участі, стають платформами культурної легітимізації, просторами соціальної тематизації та громадянського діалогу, а також відіграють ключову роль у розвитку кіногалузі, просуванні українського кіно та розбудові транскордонних культурних зв'язків. Попри це, кінофестивалі залишаються порівняно малодослідженим явищем у гуманітарних науках

України. Наявні публікації здебільшого описові, зосереджені на окремих фестивалях, програмах чи історичних аспектах. Відсутні комплексні дослідження, які б розглядали українські кінофестивалі як повноцінні культурні інституції з власною логікою функціонування, інституційними стратегіями, кураторськими практиками та множинними соціокультурними функціями. Окремим викликом є те, що український кейс практично не представлений у міжнародному полі Film Festival Studies, хоча саме він має високий потенціал для розширення теоретичних моделей – завдяки постколоніальному, трансформаційному та воєнному контекстам, що не мають прямих аналогів у світовій фестивальній картографії.

Актуальність теми значно підсилюється умовами повномасштабної війни. У цей період кінофестивалі виконують не лише культурні, але й комунікативні, громадянські та дипломатичні функції: документують досвід війни, формують міжнародну підтримку України, забезпечують видимість українського кіно та слугують просторами громадянської солідарності. Їхня діяльність стає індикатором інституційної стійкості української культури в часи кризи.

Це дослідження покликане заповнити окреслену наукову прогалину, запропонувавши комплексний аналіз українських кінофестивалів як інституційних платформ культурної публічності. Воно поєднує теоретичну концептуалізацію (звернення до теорій публічної сфери, інституційного аналізу та моделей функціонування фестивалів) з емпіричним дослідженням організаційних форматів, кураторських стратегій, публічно-громадянських практик та соціокультурних функцій українських кінофестивалів. Такий підхід дає змогу не лише висвітлити специфіку національного фестивального ландшафту, а й зробити внесок у розвиток Film Festival Studies через аналіз феномена, який досі залишався поза увагою міжнародної науки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах цільової комплексної теми наукових досліджень Київського національного університету культури і мистецтв «Культурно-мистецькі

практики і процеси в дискурсі сучасного наукового діалогу» (Державний реєстраційний номер: 0124U003133).

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз українських кінофестивалів як інституційних платформ культурної публічності, розкрити їхню організаційну, кураторську та соціокультурну логіку в умовах сучасних суспільних трансформацій.

Особистий внесок здобувача. Запропонована наукова праця – самостійно виконане дослідження, у якому вперше в українській культурології комплексно проаналізовано українські кінофестивалі як цілісний соціокультурний феномен, що поєднує інституційний, культурний та громадсько-комунікативний виміри. Теоретичні та методологічні положення і висновки є результатом авторських досліджень. Публікації автора з теми дисертації – 3 статті у наукових фахових виданнях і 7 публікацій у збірниках конференцій – одноосібні; 1 праця, що додатково висвітлює зміст дисертації – у співавторстві, з якої використано лише ідеї, концепції та положення, які належать безпосередньо здобувачці.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації, представлені у дисертаційному дослідженні Я. І. Зарічної, є методологічно обґрунтованими і достовірними, ґрунтуються на комплексному дослідженні українських кінофестивалів як інституційних платформ культурної публічності.

Зміст дисертації та структура викладення основних положень свідчать про повноту розкриття поставлених авторкою завдань у межах наукового дослідження. У дисертації чітко сформульовано усі складові вступної частини роботи: обґрунтування вибору теми дослідження, мету і завдання, наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів, об'єкт і предмет дослідження, його структуру. Це засвідчує професійну орієнтацію авторки у проблемі, уміння працювати з масивом літератури та джерельної бази, яка професійно відібрана і достатньо критично осмислена (опрацьовано 346 найменувань).

На основі аналізу наукових праць здобувачкою сформовано теоретико-методологічні засади дослідження. Відзначено, що концепт культурної публічності є ключовою категорією для інтерпретації кінофестивалю як інституційного простору соціальної взаємодії, комунікації та смислотворення. У контексті теорій Ю. Габермаса, Н. Фрейзера, О. Негта й А. Клуге звернено увагу, що публічність розглядається як динамічна система, де відбувається артикуляція суспільних інтересів, формування критичної аудиторії та циркуляція культурних смислів. Акцентовано, що сучасні підходи Film Festival Studies дають змогу інтерпретувати кінофестиваль як активного агента у глобальному полі культурного виробництва. У межах цієї наукової парадигми фестиваль постає як автономна інституція зі своєю інфраструктурою, системою акторів, інституційною логікою та механізмами символічної влади. Структуру програмування, відбіркові критерії, механізми легітимації, партнерські мережі та медіальні стратегії розглянуто авторкою як ключові параметри, що визначають професійний статус фестивалю, його культурну вагу та вплив на траєкторії фільмів і митців. У цьому контексті, як обґрунтовано у роботі, кінофестиваль не є пасивним каналом демонстрації кінопродукції – він виконує функцію модератора культурних процесів, що формує ієрархії, окреслює естетичні тенденції та визначає горизонти колективного сприйняття. Узагальнення теоретичних підходів засвідчило необхідність розгляду кінофестивалів як складних соціокультурних інституцій, де поєднуються механізми репрезентації, легітимації, комунікації та культурної мобілізації.

Для всебічного аналізу здобувачкою використано широку джерельну базу дослідження, яка охоплює кілька груп джерел: нормативні документи, матеріали офіційних сайтів державних структур, матеріали вебсайтів кінофестивалів України (інформація про фестиваль, Регламент фестивалю, програми, склад журі, архів фільмів-переможців кінофестивалів, новини та ін.); інформаційні та аналітичні інтернет-ресурси, матеріали інтернет-джерел: інтерв'ю з кінорежисерами, кінокритиками, акторами, з дирекцією та членами журі кінофестивалів; тематичні репортажі з різних кіноподій; аналітичні матеріали

(рецензії, огляди, опитування); матеріали брифінгів, прес-конференцій; статті, що висвітлюють діяльність кінофестивалів України тощо; матеріали соцмереж: Facebook, Instagram, YouTube та ін. На підставі фактичного матеріалу і статистичних даних складено 7 таблиць, наведено фотоматеріали, які доповнюють і наочно підтверджують результати дослідження.

Здобувачці вдалося послідовно та логічно висвітлити всі змістовно вагомі аспекти дослідження. Зокрема, дослідивши організаційні формати, джерела стійкості, кураторські стратегії та політику відбору на українських кінофестивалях, авторкою наголошено, що сучасний фестивальний рух в Україні функціонує як розгалужена система культурних інституцій із різними моделями організації та фінансування, а його організаційна архітектоніка характеризується високим рівнем диверсифікації та гібридизації.

Аналіз кураторських стратегій після 2014 і особливо після 2022 року дав змогу авторці виявити їх етичну трансформацію: бойкот російського кіно закріплено в регламентах усіх українських фестивалів. З'ясовано, що політика добору значно диференціювалася. Відзначено, що кризові роки спричинили закриття понад 15 регіональних фестивалів і появу восьми нових, переважно документальних про війну, що свідчить про структурну перебудову й зростання запиту на фіксацію воєнного досвіду. Акцентовано, що в умовах повномасштабної війни фестивалі продемонстрували надзвичайну адаптивність і стійкість.

Підсумовано, що українські кінофестивалі функціонують як комплексні соціокультурні інституції з високою диверсифікацією форматів, гнучкими кураторськими моделями та стійкими механізмами кризової адаптації. В умовах війни вони виконують інтеграційні, комунікативні, легітимуючі, освітні та культурно-дипломатичні функції, стаючи просторами солідарності, артикуляції національної ідентичності та формування постколоніальної суб'єктності України.

Висновки ґрунтуються на комплексному аналізі українських кінофестивалів не як розрізнених подій, а як багатовимірних соціокультурних інститутів

культурної публічності. У висновках підтверджено усі положення, винесені у наукову новизну, вони послідовно розкривають оригінальність і системність дослідження функціональних, організаційних та історичних аспектів фестивалів.

Основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості.

Результати дисертаційного дослідження мають такі ключові значення:

– створюють теоретичне підґрунтя та аналітичний інструментарій для подальших досліджень кінофестивалів в Україні та інших постсоціалістичних країнах, а також для розробки й удосконалення культурної політики у сфері підтримки фестивального руху;

– пояснюють парадоксальну життєздатність українських фестивалів у кризових умовах, пропонують типологію організаційних форматів і механізмів стійкості, що може застосовуватися для стратегічного планування фестивальної інфраструктури, оптимізації грантових програм і диференційованого фінансування;

– надають концептуальний апарат для оцінювання соціального й культурного впливу фестивалів, розробки індикаторів ефективності державної та грантової підтримки, а також для осмислення ролі культури в суспільних трансформаціях;

– розкривають роль кураторів як культурних посередників у формуванні канону українського кіно, що має практичне застосування у фестивальному кураторстві та підготовці фахівців із культурного менеджменту;

– виявляють неочевидні (латентні) ефекти діяльності фестивалів, важливі для регіональної культурної політики, стратегій розвитку територій і формування креативних екосистем в регіонах України;

– пропонують систематизовану класифікацію українського фестивального ландшафту, корисну для картування культурної інфраструктури та планування регіональної мережі фестивалів;

– фіксують еволюцію культурних пріоритетів українського суспільства за понад тридцять років незалежності, розкривають механізми культурної

дипломатії в умовах війни та надають основу для стратегій міжнародної промоції українського кіно;

– висвітлюють механізми культурної деколонізації та емансипації через фестивальні практики, що має значення для постколоніальних трансформацій у сфері культури як в Україні, так і в інших суспільствах;

– пропонують моделі кризової адаптивності культурних інституцій, цінні для антикризового менеджменту та розробки культурної політики в надзвичайних ситуаціях.

У цілому дослідження формує комплексну наукову основу для розуміння ролі кінофестивалів у культурному та суспільному житті України, інтегрує український досвід у міжнародні Film Festival Studies, а також має безпосереднє практичне значення для розвитку фестивальної індустрії, кураторських практик, регіонального розвитку й культурної дипломатії.

Теоретичне значення дослідження. Аналіз Я. І. Зарічною специфіки українських кінофестивалів як інституційних платформ культурної публічності включає в дослідницьку площину принципово нові питання, які мають інтегративний характер і вивчаються комплексно з позицій міждисциплінарної методології, що об'єднує мистецтвознавчі і культурологічні підходи. У роботі теоретично обґрунтовано соціокультурні функції – освітньо-професійна, культурно-меморіальна, туристично-регіональна, соціально-активістська, культурно-дипломатична, спільнототворча, індустріально-бізнесова та ін., а також типологія українських кінофестивалів через її побудову на трьох системотворчих чинниках – інституційних характеристиках, функціональних ролях і публічних практиках. Здобувачкою використано міждисциплінарні методи, добір яких зумовлений необхідністю всебічного аналізу кінофестивалів як інституційних платформ культурної публічності, які застосовано з метою: інституційний аналіз – для виявлення організаційних форматів, джерел фінансування, моделей управління та механізмів стійкості українських кінофестивалів як культурних інституцій; порівняльний метод – зіставлення різних типів фестивалів (за масштабом, спеціалізацією, періодичністю) та

виявлення спільних і відмінних рис їхнього функціонування в докризовий і кризовий періоди; контент-аналіз фестивальних програм, регламентів, прес-релізів та каталогів – реконструкції кураторських стратегій, політики відбору та тематичних пріоритетів; дискурс-аналіз медіаматеріалів (інтерв'ю, рецензії, пости в соцмережах) – з'ясування способів конструювання фестивальної події як публічного дискурсу та репрезентації соціальних проблем; кейс-стаді українських фестивалів – глибокого вивчення їхньої еволюції, кризової адаптації та соціокультурної ролі. Теоретичні положення роботи (звернення до теорій публічної сфери, інституційного аналізу та моделей функціонування фестивалів та ін.) можуть бути використані для подальших наукових досліджень кінофестивального руху.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані положення, теоретичні висновки та зібраний фактичний матеріал можуть бути використані у кількох напрямках практичної діяльності: 1) органами державної влади – для удосконалення стратегій підтримки фестивального руху, вироблення інституційних механізмів фінансування та розробки нормативних документів у сфері культурної політики; 2) організаторами кінофестивалів – при моделюванні інституційної структури подій, укладанні регламентів, розробленні кураторських стратегій, програмних профілів та кризових протоколів у періоди нестабільності; 3) закладами вищої освіти – для створення та оновлення навчальних курсів з фестивального менеджменту, кураторства, культурної політики та аудіовізуальних студій. Матеріали дослідження можуть бути використані громадськими організаціями та міжнародними партнерами у сфері культурної дипломатії, зокрема для планування транскордонних проєктів, промоції українського кіно за кордоном та зміцнення міжнародних культурних зв'язків.

Достовірність одержаних результатів. Достовірність одержаних результатів у дисертаційному дослідженні Я. І. Зарічної забезпечується використанням як широкої теоретичної бази, що включає фундаментальні праці вітчизняних та провідних зарубіжних науковців з проблематики кінофестивалів;

так і значного фактичного матеріалу (проаналізовано діяльність 54-х українських кінофестивалів – від міжнародних до локальних і нішевих, що діяли в різні часи з 1970 по жовтень 2025 р.). Також достовірність результатів дослідження підтверджується застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів дослідження; апробацією основних положень і результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях; публікацією результатів дослідження у фахових наукових виданнях України; ступенем підготовки результатів дослідження до впровадження у навчальний процес та практичну діяльність українських кінофестивалів; логічною структурою дисертації, що забезпечує послідовне розкриття теми дослідження та ін.

Комплексний підхід до вирішення поставлених завдань, використання різноманітних методів дослідження та широкої джерельної бази забезпечують достовірність та обґрунтованість отриманих наукових результатів. У результаті проведеного дослідження комплексно проаналізовано діяльність українських кінофестивалів як інституційних платформ культурної публічності, розкрити їхню організаційну, кураторську та соціокультурну логіку в умовах сучасних суспільних трансформацій.

У Висновках узагальнено результати дослідження.

1. Українські кінофестивали функціонують як багатовимірні соціокультурні інституції, що інтегрують інституційний (гібридні моделі фінансування та управління), публічний (формування афективно-раціональної публічності з елементами колективної рефлексії та емоційної мобілізації), культурний (легітимація естетичних цінностей за відсутності сильної кінокритики та академічного дискурсу), громадсько-комунікативний (артикуляція національної ідентичності після 2014 р., документування воєнних злочинів після 2022 р., нетворкінг між акторами кіноіндустрії) виміри. Саме багатовимірна природа кінофестивалю дає йому змогу діяти як самодостатньому механізму, здатному протистояти впливу зовнішньої фінансової та інфраструктурної нестабільності.

Фестивали одночасно працюють на рівні культурного виробництва, соціальної взаємодії, інституційної динаміки та локального розвитку, що дає

підстави розглядати кінофестивалі не лише майданчиками демонстрації кіно, а комплексними інституціями, здатними впливати на культурний розвиток територій, професійну динаміку галузі та формування громадянського суспільства. Фестивальний простір, сформований за принципами міждисциплінарності, відбору, відкритості та медійного посередництва, виконує функцію культурної сцени, на якій різні групи продукують і репрезентують власні позиції. Водночас публічність кінофестивалю не є абсолютною: вона детермінована інституційними процедурами відбору, механізмами легітимації та обмеженнями доступу, що створює баланс між відкритістю та структурованістю.

2. Інституційний аналіз кінофестивалю як форми культурної публічності свідчить про його багатофункціональність і здатність виконувати роль «вузлової точки» соціальних, культурних і комунікативних процесів. Фестиваль одночасно є подією, ритуалом, культурною практикою, механізмом соціального відбору та платформою професійного спілкування. Через інституційні процедури програмування, публічні дискусії, критичне осмислення та взаємодію між акторами фестивальний простір набуває значення сфери виробництва знань та арени формування культурної ідентичності.

Кінофестиваль, як інтенсивна соціокультурна подія, характеризується лімінальністю, часовою обмеженістю та високою перформативністю. Фестиваль є простором, де відбувається «колективне збудження», яке тимчасово руйнує звичні соціальні структури. Ця лімінальність створює умови для генерації соціальної солідарності та переосмислення ідентичностей. Фестивальний простір функціонує як потужний механізм соціального зв'язку, де кіно постає каталізатором, а Q&A сесії, дискусії та неформальні зустрічі стають місцями для артикуляції колективних почуттів та вироблення спільного розуміння.

3. Інституційна диверсифікація українських кінофестивалів проявляється у співіснуванні домінантних організаційних форматів, кожен із яких формує власні механізми стійкості та адаптації в умовах політичних, економічних та інституційних криз. Різні моделі взаємодії з державою, ринком, спільнотами та міжнародними партнерами визначають специфіку функціонування фестивалів і

забезпечують гнучкість усієї системи. Формат інституційної підтримки ґрунтується на загальнодержавних і регіональних ресурсах, що забезпечує легітимність та стабільність, водночас посилюючи залежність від культурної політики («Молодість» та ін.). Гібридний формат поєднує кілька джерел фінансування й демонструє найвищу адаптивність завдяки можливості перерозподілу ресурсів і автономнішому кураторству (Одеський міжнародний кінофестиваль та ін.). Громадсько-ініціативні фестивалі функціонують на основі волонтерства та соціального капіталу; вони вразливі до виснаження команди, але стійкі до фінансових коливань (Docudays UA та ін.). Нішеві й кураторські формати зосереджені на спеціалізованих напрямках та відзначаються інноваційністю, міжнародною інтегрованістю і лояльністю аудиторії («Гаккебуш» та ін.). Регіональні та транскордонні фестивалі зміцнюють локальні ідентичності та культурну децентралізацію, спираючись на підтримку місцевих спільнот і міжнародні програми співпраці («ОКО» та ін.).

Сукупність цих форматів створює еко-системну стійкість: криза одного сегмента не руйнує систему загалом, оскільки інші моделі зберігають функціонування. Диверсифікації також властивий динамічний характер: фестивалі можуть переходити з одного формату в інший, комбінувати елементи різних моделей або створювати нові форми у відповідь на зовнішні виклики. Інституційна диверсифікація таким чином постає ключовим чинником стійкості та розвитку українського кінофестивального простору.

4. Типологізація українських кінофестивалів дає змогу системно пояснити різноманіття українських кінофестивалів, узгодити його з інституційною логікою їх функціонування, а також засвідчити динаміку трансформацій: появу гібридних форматів, спеціалізованих ніш, регіональних фокусів, транскордонних моделей. Типологія, побудована на трьох системотворчих чинниках (інституційних характеристиках, функціональних ролях і публічних практиках взаємодії з аудиторією), не просто відображає реальну логіку функціонування фестивального поля, а є аналітичним інструментом, який

уможлиблює дослідження фестивалів не як розрізнених подій, а як елементів цілісної культурної екосистеми.

Критерії типологізації не є довільними, а походять із структурних умов діяльності фестивалів: інституційних ресурсів, місійних орієнтацій, комунікативних практик. Масштаб охоплення (міжнародні категорії А, В, С / національні / регіональні / локальні) визначає символічний капітал і географію впливу. Вид кінопродукції (ігрове / документальне / анімація / експериментальне) задає естетичні рамки та тип аудиторії. Метраж фільмів (повнометражні / короткометражні / мікрометражні) корелює з професійним статусом та каналами дистрибуції. Цільова аудиторія (індустрійні професіонали / критики-дослідники / масові глядачі / студенти) визначає формат та комунікативні практики. Тематична та жанрова спеціалізація (правозахисні / екологічні / ЛГБТК+ / історичні / воєнні) артикулює соціальні пріоритети. Періодичність (щорічні / дворічні / нерегулярні) впливає на інституційну стійкість та формування лояльної аудиторії.

5. Українське фестивальне кіно за період 1990–2025 років демонструє чітку еволюційну динаміку, що корелює з ключовими етапами формування сучасної української ідентичності:

1) етап деполітизації (1990-ті – 2013), що характеризувався фокусом на камерних, приватних, локальних та інтимних історіях. В умовах посттоталітарного переходу та слабкого державного фінансування кінематограф зосередився на дослідженні міжособистісних стосунків та проблем повсякденного життя, свідомо уникаючи відкритої політичної тематики та макросоціальних конфліктів. Фестивалі в цей час здебільшого виконували функцію збереження авторського кіно;

2) етап політизації (2014–2021). Початок російсько-української війни у 2014 році спровокував суттєві зміни у тематиці: кіно набуло виразного соціально-громадянського забарвлення, відбувається героїзація опору, з'являються тематичні кластери, присвячені Революції Гідності, початку війни на Донбасі та внутрішньо переміщеним особам. Фестивалі активно включилися в процес

формування нового патріотичного наративу, легітимізуючи теми війни та героїзму як центральні для національної культури;

3) етап документалізації (2022–2025). З початком повномасштабного вторгнення кінематограф перейшов до режиму фіксації та свідчення: кіно, особливо документальне, набуло значення доказової бази, інструменту культурної дипломатії та архіву колективної травми. Наратив почав вибудовуватися навколо тем воєнних злочинів, досвіду окупації, виживання та культурного опору.

Українські кінофестивалі функціонують як інститути культурної легітимізації. Через формування програмних секцій та медійне висвітлення, вони активно впливають на те, які саме тематичні кластери набувають статусу «національно значущих», відкидаючи або просуваючи певні естетичні та змістовні форми. З 2022 року ця роль набула стратегічного значення у контексті зовнішньої культурної політики. Українські фестивалі перетворилися на архіви колективної травми, де фіксація воєнної реальності є пріоритетом. Зокрема, ідентифіковані тематичні кластери «Дитинство у війні» та «Культура як опір» стали свідомою стратегією для просування в міжнародних програмах. Це маркує перетворення фестивалю на важливий інструмент культурної дипломатії та ефективний канал комунікації зі світовою спільнотою. У межах цієї стратегії будь-який аспект українського життя, відображений у кіно, позиціонується як акт спротиву колоніальній агресії, що забезпечує нерозривний зв'язок між національною культурою та геополітичним контекстом.

6. Кризові події 2014–2025 років спричинили суттєву реконфігурацію кінофестивального ландшафту України: частина локальних фестивалів припинила роботу, натомість з'явилися нові, переважно документальні про війну, що відображає зміну суспільних запитів. Провідні фестивалі продемонстрували високу інституційну стійкість, зберігаючи безперервність роботи завдяки гібридним, транскордонним та релокаційним форматам. Масштабна цифровізація (онлайн-платформи, DOCUSPACE, партнерства з онлайн-кінотеатрами) розширила їхню аудиторію до сотень тисяч глядачів, а

професіоналізація брендингу та комунікацій перетворила кінофестивалі на потужні медійні події. У результаті фестивальний рух вирізняється гнучкістю, диверсифікацією форматів і здатністю виконувати інтеграційні, комунікативні, легітимуючі та культурно-дипломатичні функції, утверджуючи свою роль як простору солідарності та культурного опору в умовах війни.

У відповідь на пандемію COVID-19 та повномасштабну російську агресію українські кінофестивалі сформували стратегії кризової адаптивності, продемонструвавши високу здатність до оперативної трансформації організаційних форматів, що забезпечило їхню стійкість та неперервність діяльності. Серед ключових стратегій: онлайн-переформатування, яке стало можливістю залучення нових аудиторій та створення цифрових архівів; транскордонні формати, що забезпечили міжнародну присутність попри руйнування інфраструктури; зміна місії та програмних пріоритетів (фокус на документуванні війни, підтримці митців, гуманітарних темах); регіональна децентралізація, яка активізувала локальні культурні спільноти; посилення культурно-дипломатичної та ком'юніті-орієнтованої функцій.

Адаптивність не є ситуативною реакцією, а структурною властивістю українських кінофестивалів, яка ґрунтується на інституційній диверсифікації, гнучких кураторських практиках та високому рівні горизонтальної взаємодії в галузі. У кризових умовах фестивалі виконують роль стабілізаційних майданчиків, що підтримують культурну інфраструктуру, забезпечують тяглість репрезентаційних практик та створюють простір колективної підтримки й солідарності. Ці стратегії засвідчили інституційну гнучкість та соціальну укоріненість українських фестивалів, що забезпечило їхнє подальше функціонування за надзвичайних умов.

7. Кураторські стратегії українських кінофестивалів – ключові механізми формування інтерпретативних рамок культурного продукту – становлять багатовимірний інструмент культурного посередництва. Вони визначають не лише програмний профіль події, а й способи формування публіки, структурування дискурсу, артикуляцію соціальних і культурних пріоритетів.

Кожен із типів кураторських стратегій (автономне/естетичне, медіативне/ком'юніті-орієнтоване, документалістське/етичне, пам'яті та постпам'яті, ангажоване/резистентне, індустріальне/кар'єрне та кураторсько-дипломатичне) виконує власну функцію у формуванні смислового простору фестивалю. Естетичні стратегії легітимують авторське кіно; медіативні – вибудовують спільноти та створюють простір діалогу; документалістські – працюють із етичним виміром реальності; стратегії пам'яті формують колективні наративи про минуле; ангажовані – активують громадянську позицію; індустріальні – інтегрують фестивалі в професійну інфраструктуру; дипломатичні – забезпечують міжнародну присутність українського кіно.

Кураторські стратегії є не другорядними «інструментами програмування», а структурними компонентами інституційної логіки фестивалів. Вони визначають, які фільми і як саме будуть інтерпретовані, які теми потраплять у публічний дискурс, які соціальні групи отримають символічну видимість. У кризові періоди значення кураторства особливо зростає: саме кураторські рішення задають рамку для осмислення війни, травми, соціальних трансформацій. У такий спосіб фестивалі стають не лише медіаторами між митцем і глядачем, а й активними учасниками культури, здатними формувати її етичні, естетичні та громадянські орієнтири.

Українські кінофестивалі після 2014 року й особливо після 2022 року сформували нову інституційну логіку, у якій кураторські стратегії інтегрують етичні та політичні критерії поряд з естетичними, закріплюючи культурний бойкот країни-агресора в регламентах. Політика добору фільмів різниться залежно від місії фестивалю: «Молодість» зосереджується на дебютах та відкритті нових імен, тоді як ОМКФ працює за принципом «фестивалю прем'єр». Склад журі поступово набуває міждисциплінарного характеру, включаючи правозахисників, фольклористів, військових чи представниць феміністичного руху, що розширює рамки експертизи. Системи нагород набувають форми символічних культурних артефактів, укорінених у локальній ідентичності – від «Скіфського оленя» та «Золотого Дюка» до крафтових цеглин «ОКО», –

формуючи унікальну семіотику кожного фестивалю та посилюючи ефект культурної спільності.

8. Ключові функції українських кінофестивалів (освітньо-професійна, культурно-меморіальна, туристично-регіональна, соціально-активістська, культурно-дипломатична, спільнототворча, індустріально-бізнесова) не є статичними, а проявляються різною мірою залежно від контексту – політичного, інституційного, територіального. Наприклад, освітньо-професійна функція реалізується через лабораторії та воркшопи, культурно-меморіальна – через ретроспективи та програми пам'яті, а культурно-дипломатична – через співпрацю з міжнародними фондами та участь у транскордонних проєктах. Ці функції проявляються через офіційно декларовані цілі, зафіксовані у статутних документах, регламентах та публічних заявах організаторів. Натомість імпліцитні ефекти фестивальної діяльності проявляються латентно – у формуванні професійних мереж, генеруванні символічного капіталу, конструюванні ідентичностей, розширенні публічної сфери. Саме ці приховані функції визначають довгострокову роль фестивалів у культурній екосистемі: вони створюють інфраструктуру довіри, підтримують локальні спільноти, формують сталі середовища взаємодії. Особливо важливими є інструменти зміни символічного капіталу територій (регіональні фестивалі як засоби ребрендингу міст), формування горизонтальних мереж (альтернатива вертикальним інституційним структурам) та розвитку локальних ідентичностей (проти дія столичній централізації).

9. Механізми впливу кінофестивалів на суспільство, згруповані за рівнями соціальної реальності (індивідуальним, груповим, інституційним та макросоціальним), узагальнено відображають способи реалізації фестивальними інституціями своїх культурних, соціальних та громадянсько-комунікативних функцій. Механізм відбору та легітимації формує професійні та естетичні канони; фреймування та контекстуалізації задає інтерпретативні рамки для сприйняття фільмів; медіації та перекладу виконує посередницьку роль між локальним і глобальним кіно та різними аудиторіями; створення публічних

просторів для дискусій стимулює колективну рефлексію над соціальними проблемами; мобілізації та колективної дії перетворює емоційний відгук на громадянську активність; документування та архівування забезпечує збереження культурної та візуальної пам'яті; а економічної стимуляції генерує прямі й непрямі економічні ефекти. Ці механізми не функціонують ізольовано, але взаємодіють між собою, і відображають конкретні процеси їхнього впливу, що має вимірювані наслідки на всіх рівнях соціальної організації.

10. Українські кінофестивалі відіграють важливу роль у процесах культурної деколонізації, функціонуючи як простори переозначення українського кіно: формують інтерпретативні рамки, які центрують український досвід, утверджують автономність національного кінематографа та усувають залежність від пострадянських і російських культурних схем. Процес деколонізації реалізується через низку механізмів: кураторські програми, які працюють із локальними історіями та маргіналізованими наративами; відбіркові стратегії, які системно виключають російські продукти та практики; публічні дискусії, що артикулюють необхідність культурної суб'єктності та перегляду колоніальних спадків. У кінофестивалях поєднуються культурно-символічні та громадянсько-комунікативні практики, які разом формують простір критичної рефлексії щодо минулого і сучасності.

Українські кінофестивалі не лише репрезентують деколонізаційний дискурс, а й активно його продукують: вони ініціюють нові формати пам'яті, вводять фільми українських авторів у міжнародний обіг без посередництва «пострадянської» рамки, утверджують українське кіно як самодостатній феномен. У такий спосіб українські кінофестивалі стають важливими агентами деколонізації культурного поля та формування нових ідентифікаційних моделей.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях. Основні положення і результати дисертації викладено в 11-ти публікаціях, із них – 3 статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України зі спеціальності «Культурологія»; 7 публікацій апробаційного характеру – у

збірниках тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях; 1 стаття додатково висвітлює зміст дисертації.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44).

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Зарічна Я. Кінофестиваль «Молодість»: історія становлення і специфіка функціонування. *Питання культурології*. 2024. Вип. 43. С. 114–124. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.43.2024.303039>

2. Зарічна Я. І. Особливості функціонування кінофестивалів в Україні в умовах війни. *Культурологічний альманах*. 2024. № 4. С. 335–342. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.40>

3. Зарічна Я. Кінофестивали в Україні як об'єкт наукового вивчення. *Питання культурології*. 2024. Вип. 44. С. 66–80. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.44.2024.318709>

Опубліковані праці апробаційного характеру

4. Зарічна Я. І. Кінофестиваль «Молодість» в умовах кризи. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих вчених, м. Київ, 12–13 квіт. 2024 р. Київ : Вид. цент КНУКіМ, 2024. С. 302–305.

5. Зарічна Я. І. Кінофестивали України: види і формати. *Interdisciplinary Research: Scientific Horizons and Perspectives: Collection of Scientific Papers «SCIENTIA» with Proceedings of the VIII International Scientific and Theoretical Conference, August 30, 2024. Vilnius, Republic of Lithuania* : International Center of Scientific Research, 2024. P. 57–59.

6. Зарічна Я. І. Одеський міжнародний кінофестиваль: історія і сьогодення. *Інтелектуальний ресурс сьогодення: наукові задачі, розвиток та запитання* : зб. наук. праць з матеріалами III Міжнар. наук. конф., м. Одеса, 20 верес. 2024 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С. 284–287.

7. Зарічна Я. І. Міжнародні кінофестивалі: сутність і роль у просторі сучасної культури. *Актуальні проблеми сучасності. Молодіжна наука 2024* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих вчених, м. Київ, 08–09 листоп. 2024 р. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2024. С. 36–38.

8. Зарічна Я. І. Кінофестивалі західного регіону України. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття* : зб. наук. праць з матеріалами VIII Міжнар. наук. конф., м. Біла Церква, 22 листоп. 2024 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С. 555–557.

9. Зарічна Я. І. Українські кінофестивалі: культурна місія в умовах воєнного часу. *Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи* : зб. наук. пр. з матер. V Міжнар. наук. конф., м. Тернопіль, 19 верес. 2025 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 182–186.

10. Зарічна Я. І. Кінофестивалі України: кураторські стратегії та політика відбору. *Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії* : зб. наук. пр. з матер. VII Міжнар. наук. конф., м. Черкаси, 26 верес. 2025 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 184–188.

Праці, що додатково висвітлюють зміст дисертації

11. Скрипник Є., Мошкіна О., Зарічна Я. *Метаморфози «великого стилю» у дзеркалі «молодої режисури» митців-франківців 2021–2023 рр.* *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне*

мистецтво. 2024. Т. 7. № 1. С. 71–86. <https://doi.org/10.31866/2616-759X.7.1.2024.301966>

Здобувачкою здійснено аналіз попередніх праць з досліджуваної теми, опрацьовано список використаних джерел, визначено новизну дослідження, підбито висновки.

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень, наведених у дисертації, оприлюднені на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях: «Interdisciplinary Research: Scientific Horizons and Perspectives» (Вільнюс, Литовська республіка, 2024); «Інтелектуальний ресурс сьогодення: наукові задачі, розвиток та запитання» (Одеса, 2024); «Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття» (Біла Церква, 2024); «Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи» (Тернопіль, 2025); «Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії» (Черкаси, 2025); на всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі» (Київ, 2024); «Актуальні проблеми сучасності. Молодіжна наука 2024» (Київ, 2024).

Загальний висновок:

Вважати, що дисертаційна робота Зарічної Яни Ігорівни «Кінофестивалі в Україні як інститути культурної легітимізації: динаміка форматів, кураторські стратегії та адаптивність в умовах кризи», подана на здобуття ступеня доктора філософії, повністю відповідає вимогам МОН України, а саме Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та Наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлень дисертації». Рекомендувати дисертаційну роботу Зарічної Яни Ігорівни «Кінофестивалі в Україні як інститути культурної легітимізації: динаміка форматів, кураторські стратегії та адаптивність в умовах

кризи», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія», до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуюча на засіданні кафедри
Івент-менеджменту та індустрії дозвілля
кандидат педагогічних наук, професор

Людмила БОЙКО

Секретар засідання

Маріанна ГОЛОВКОВА

Підпис	засвідчую
Начальник ВК	
"24" 11	2025 р.

